

Aspecten uit de geschiedenis van Oerle
beschreven in 10 korte opstellen

door
Jacq. Bijnen

4000 JAAR OERLE

(1) Prehistorie tot Romeinse tijd

Over mensen die in de pre- of voorhistorie binnen en rond het grondgebied van Oerle hebben geleefd is slechts sporadisch iets bekend; zij worden ingedeeld in groepen, stammen, volkeren en families, en met terugwerkende kracht hebben ze van historici namen gekregen die veelal gebaseerd zijn op bepaalde kenmerken van in de bodem bewaard gebleven nalatenschappen.

Het 'laatste nieuws' over menselijke aanwezigheid op Oerle's bodem werd in 2008-2009 tijdens archeologisch veldwerk ten zuidwesten van de dorpskern van Oerle aangetroffen. Het betreft een vuursteenspreiding van werktuigen en 'afval' van vuursteen of silex uit omstreeks het laat-mesolithicum (4000-2900 v.Chr.). Het hoge percentage afslagstukken, in combinatie met de relatief lage vondstdichtheid, doet vermoeden dat mensen hier slechts tijdelijk een verblijfplaats hadden en er gereedschappen hebben vervaardigd van elders meegebrachte brokken vuursteen. Hierbij moet eerder gedacht worden aan een kort kampement dan aan een 'vaste' woonplaats. Sporen van een langer durend woonverblijf, te weten twee huisplattegronden uit het midden-neolithicum (2500-2000 v.Chr.), werden in 2009 in een ander onderzoeksgebied 'de Habraken', aan het licht gebracht. Vervolgens bleken elders op dit terrein neolithische woonsporen te zijn 'overbouwd' door een samenlevingsbewoning uit de late bronstijd (1200-800 v.Chr.).

Eerdere vondsten, gedaan in de jaren 50-60 van de vorige eeuw, moeten zowel in de jonge steentijd alsook in het Neolithicum worden geplaatst (2900-1700 v.Chr.); het zijn onder meer bijlen van vuursteen, gevonden op Halfmijl, Hoogeind en Zittard, en sporen van een nederzetting tussen Toterfout en Halfmijl. Aangenomen wordt dat de beschaving of cultuur door Keltische stammen uit het zuiden en vervolgens door Germaanse uit het oosten na de neolithische periode in onze streek geïmplantéerd is. De hiernavolgende tijdspanne wordt de bronstijd genoemd (1700-800 v.Chr.). Op Toterfout-Halfmijl ligt een opvallend groot aantal begraafplaatsen uit de vroege en midden bronstijd in de vorm van door mensenhanden opgeworpen cirkelvormige lage heuveltjes (met soms aan de voet een greppel of met een krans van palen), waarin de assen van de gecremeerde doden in zogenoemde urnen werden begraven. Vervolgens werden uit de ijertijd (ca. 800-12 v.Chr.) sporen aangetroffen van bewoning, zoals huisplaatsen en kleine bijgebouwtjes. De urnen met crematieresten werden op een bepaald perceel doorgaans in een ondiepe kuil geplaatst, waarna het urnenveld omgraven werd met een greppel, zoals er een bij Toterfout werd gevonden.

Grafheuvel in het tumulireservaat op Toterfout, gedateerd in de bronstijd. Rechts een bronzen paneel met uitleg over de inhoud en structuur van de betreffende tumulus. (foto: Frans Feijen, SHEV)

Menapiërs en Eburonen

Pas met de komst van de Romeinen - waarmee het schrift zijn intrede deed en onze jaartelling begon - is er meer informatie uit de eerste hand overgeleverd. De Romeinse veldheer Caesar beschreef in zijn verslagen onder meer enkele bijzonderheden van de volkeren (en landstreken) die hij tijdens zijn veroveringstochten aantrof, en hij noteerde de namen die hij aan de stammen gaf. Betreffende de noordelijk van de Romeinse provincie Gallië gelegen streek tussen de Schelde bij Antwerpen en de Peel (waarin onder meer de tegenwoordige Noord-Brabantse Kempen ligt) en verder oostwaarts in de Maas- en Rijndelta, is de naam bekend van het volk dat er destijds verbleef, namelijk de Menapiërs (Latijn: *Menapii*), van oorsprong een Keltische stam. Meer zuidoostwaarts, richting Tongeren, verbleven de Eburonen, die van oorsprong een Germaanse afkomst hadden.

Uit Caesars beschrijving kan de territoriale grens van deze stammen slechts globaal worden bepaald; het gebied van de Menapiërs zou grotendeels onvruchtbaar zijn, bedekt met moerassen, venen en wouden, en betrekkelijk dunbevolkt.

Kaart van Isaac Tirion uit omstreeks 1744, met daarop de verblijfsgebieden van de diverse stammen omstreeks het begin van onze jaartelling.

De omvang van de stam werd geschat op 50.000 mensen, waaronder (slechts) 9000 strijdbare krijgers. Door zich steeds terug te trekken in de wouden en moerassen wisten de Menapiërs lang en succesvol weerstand te bieden tegen de Romeinse invallen.

In 56 v.Chr. zette Caesar een groot offensief in tegen de Menapiërs. Evenals enkele jaren daarvoor kon hij echter geen vaste voet in hun land krijgen: wederom bewees de tactiek van de guerrilla haar nut in het beboste en drassige gebied. In de lente van 53 v.Chr. trokken de Romeinen met vijf legioenen dwars door het land van de Menapiërs met het doel de Eburonen vanuit het noorden aan te vallen en

passant pakte de Romeinse troepenmacht de Menapiërs aan en vernielden en verwoestten alles wat op hun pad kwam. Desondanks wisten de bewoners een confrontatie te ontlopen door wederom met bezittingen en veestapel de onherbergzame moerasbossen in te vluchten (de Eburonen echter werden door Caesar vrijwel geheel uitgeroeid tijdens deze actie).

Men beschouwt de Menapiërs niet als een stam met een stamhoofd of koning, en met een goed stamleger dat trouw is aan de stamdiscipline. Waarschijnlijk moeten we hen zien als een samenraapsel van plaatselijke groepen die als boerengemeenschappen in kleine familieclans ver van elkaar leefden, onderling weinig contact hadden en zelden gezamenlijk georganiseerd optraden.

Reconstructie van een Gallische hoeve uit de late ijzertijd (100-50 v. Chr.) in het Belgische Destelbergen.

In het midden van de eerste eeuw bleek er in onze streek nogal wat veranderd te zijn. Zo werden de Menapiërs aan het eind van de eerste eeuw in het Vlaams kustgebied aangetroffen met als hoofdplaats *Castellum Menapiorum* (het huidige Cassel in het noordwesten van Frankrijk).

Het oosten van Noord-Brabant bleek herbevolkt door de Texuandri (een verzamelnaam voor verschillende West-Germaanse stammen).

De vroegere nederzettingen van de Menapiërs werden door de nieuwe (en achtergebleven) bewoners omgevormd tot kleine dorpjes.

Schoolplaat, gebruikt bij het geschiedenisonderwijs in België, voorstellende 'Bezigheden der Menapiërs in het binnenland van België'.

moeren, waar men bij een eventuele nieuwe Romeinse actie gemakkelijk een veilige vluchtgelegenheid had. Zo heeft de overgebleven bevolking van de grootste en meest centrale woonkern, te weten Oerle (Oer-lo), zich daar in eerste instantie niet durven hervestigen maar waarschijnlijk haar toevlucht gezocht in Oer-schoot (Oirschot), dus aan de rand van datzelfde bos, waar hoger gelegen gebied overging in lager gelegen (drassig) terrein, waarin men als ter plaatse bekend eventueel snel een veilig heenkomen kon vinden. Nadat de omstandigheden veiliger werden geacht durfde een deel van de oorspronkelijke bevolking zich weer op de oude locatie te vestigen.

(Oer of oir = iets groots, belangrijks, oudste of oorspronkelijk; lo = open plek in het bos)
(schoot = beboste hoek zandgrond, uitspringend in moerassig terrein)